

УДК 94/314.15

БІЖЕНЦІ, ВИМУШЕНІ ПЕРЕСЕЛЕНЦІ ТА НЕЛЕГАЛЬНІ МІГРАНТИ ХХ - ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА ЛЮДСТВА

Лавер О. Г. (Ужгород)

У статті вивчаються питання динаміки чисельності біженців, вимушених переселенців та нелегальних мігрантів упродовж ХХ - початку ХХІ століть. Розглядається динаміка їхньої чисельності за континентами земної кулі та окремими країнами.

Ключові слова: біженці, вимушені переселенці, мігранти, динаміка чисельності.

ХХ століття запам'ятається як найкривавіше століття в історії людства. Дві світові війни, десятки локальних воєн і конфліктів, величезні жертви терору диктаторських режимів... За підрахунками вчених Гарвардського університету число загиблих у ХХ ст. від збройного насильства коливається в межах 167-250 млн. осіб [1]. За нашими підрахунками [2, с. 245] загальне число жертв збройного насильства у ХХ ст. становить 246,332 млн. осіб. Із них 175,214 млн. загинуло у війнах та воєнних конфліктах, ще 71,118 млн. стали жертвами терору диктаторських режимів або загинули в етнічних та релігійних конфліктах. У ХХІ ст., впродовж 2000-2013 рр., згідно з [3] у війнах та воєнних конфліктах загинуло вже понад 1,2 млн. осіб, зокрема 600 тис. – в Африці, 540 тис. – в Азії та понад 130 тис. – в Латинській Америці [4].

Біженці – це неодмінна складова будь-якої війни, воєнного конфлікту або соціально-політичних потрясінь у державі. Згідно з визначенням, наведеним у [5], біженці – це люди, які залишили країну, в якій вони проживали, внаслідок надзвичайних обставин. Вони можуть бути жертвами переслідувань за ознаками раси, віросповідання, громадянства, національності. Відмінність біженців від мігрантів, особливо економічних, полягає в тому, що мігранти наважуються на переїзд з метою покращення життя для себе і для своїх родин. Біженці, з іншого боку, змушені переміститися з однієї країни в іншу з метою врятування свого життя або збереження своєї свободи. Починаючи з 2001 р. 20 червня відзначають як Всесвітній день біженця.

Якщо вести мову про війни ХХ ст. в Європі, то вже Балканські війни 1912-1913 рр. мали наслідком появу 800 тис. біженців, з яких половину становили мусульмани, котрі масово переселялися до турецької Анатолії [6]. Сотні тисяч біженців з'явилися в роки Першої світової війни. Досить сказати, що в 1915 р. на території східної України нараховувалося 420.961 біженців, зокрема 220 тис. – у Катеринославській губернії, 91.192 – у Харківській, 39.574 – у Таврійській, 24 тис. – у Полтавській губернії й т. д. [7]. Через масову евакуацію в 1915 р. українців

із Холмщини (понад 120 тис. осіб) цей споконвіку український край втратив свою українську ідентичність, оскільки з того часу понад 85% населення Холмщини почали становити поляки [8, с. 3620]. Загалом у Російській імперії на той час нараховувалося як мінімум 3,7 млн. біженців, а всього в Європі – 12 млн. біженців [82].

Громадянська війна 1918-1920 рр. на теренах Російської імперії не тільки забрала життя 8 млн. осіб, але й стала причиною появи величезної хвилі біженців загальною кількістю 2 млн. осіб (так звана «біла еміграція») [9, с. 14, 670]. Чисельність української політичної еміграції в 1920-і рр. досягла 40-50 тис. осіб [10, с. 281].

Південний схід Європи у 1920-і рр. також був територією, звідки в інші регіони континенту направлялися в пошуках кращої долі сотні тисяч біженців. За даними, які наводить Кямуран Гюрюн [11, с. 182], після закінчення Першої світової війни територію Туреччини залишили 875 тис. вірменських біженців. Греко-турецька війна 1920-1922 рр. спровокувала масову втечу греків із Туреччини і турків із Греції. Вважається, що з Туреччини до Греції втекли 1,5 млн. греків [12, с. 367], а з Греції до Туреччини – 400 тис. турків [13, с. 54]. Турецькі біженці-мухаджири переселялися до Туреччини й пізніше, і станом на 1934 р. їхня кількість сягнула 630 тис. осіб [14]. Взаємні переселення, а точніше етнічні чистки, призвели до того, що біженцями стали представники народів (вірмени, греки, турки), які заселяли ці території протягом сотень і навіть тисяч років. Більше того, біженці та їхні нащадки склали значний відсоток населення Греції і Туреччини. Так, на момент утворення Турецької республіки (1922 р.) біженці-мухаджири та їхні нащадки становили 20% її населення [6], а 40% сучасного населення Греції повністю або частково веде своє походження від греків-біженців із Туреччини [15].

Біженці та їхні проблеми були в полі зору країн тогочасного світу. Так, у 1922 р. Ліга Націй приймає ухвалу про статус вірменських біженців і біженців із Росії [5]. Вперше були визначені права біженців. Вони одержували проїзні

документи особливого зразка (так званий нансенівський паспорт). Але загалом положення з біженцями кращим не ставало, тим більше що громадянська війна в Іспанії (1936-1939 рр.) призвела до появи ще понад 600 тис. нових біженців [16], збільшивши їхнє число в Європі (вихідців із Росії, вірмен, греків, турків і т. д.) до 5 млн. осіб [17].

Друга світова війна не тільки коштувала людству десятки мільйонів жертв, але й зірвала з місць свого проживання десятки і сотні мільйонів людей, перетворивши їх на біженців та переміщених осіб. Ось деякі цифрові дані з цього приводу. Згідно з [17] станом на травень 1945 р. в Європі нараховувалося понад 40 млн. переміщених осіб, не рахуючи вигнаних із країн Східної Європи німців. У самій Німеччині на той час перебували 11,3 млн. підневільних робітників. Згідно з [18] у 1944-1948 рр. із країн Східної Європи було вигнано від 8 до 12 млн. німців, причому під час вигнання від 300 тис. до 1,5 млн. осіб загинули. За даними, які наводить Е. Сатановський [19], після завершення Другої світової війни чисельність біженців у світі перевищувала 200 млн. осіб. Наприкінці 1940-х рр. у Європі все ще нараховувалося понад 21 млн. біженців, включаючи 12,5 млн. вигнаних німців [19].

Цікавим є питання кількості біженців із СРСР (зокрема українців), які після завершення війни не побажали повертатися додому. Число цих біженців, які носять неофіційну назву «друга еміграція», радянськими владними структурами станом на 1 січня 1952 р. визначалося в 451.561 осіб [20]. Національний склад біженців «другої еміграції» був таким: 144.934 українці (32,1%), 109.214 латишів (24,2%), 63.401 литовець (14%), 58.924 естонці (13%), 31.704 росіяни (7%), 9.856 білорусів (2,2%) та 33.528 представників інших національностей. У це число не увійшли радянські німці, які стали громадянами ФРН, Бессарабці та Буковинці, які прийняли румунське громадянство і т. д. В 1956 р. МЗС СРСР уточнив, що на Заході в якості переміщених осіб перебувають 504.487 радянських громадян, половину з яких становили колишні військовослужбовці [21, с. 28]. У джерелі [22, с. 35] наводиться дещо більша кількість українців, які залишилися на Заході, – 177 тис. осіб.

У післявоєнний період (з 1946 р.), на відміну від довоєнного, основну масу біженців почали давати країни Азії, Африки, меншою мірою – Латинської Америки. Так, наприклад, після завершення громадянської війни в Китаї та відділення Тайваню з материкової частини Китаю втекли близько 2 млн. біженців, включаючи військових [23].

Розпад колоніальної системи, створення нових незалежних держав супроводжувалися в

багатьох випадках національно-визвольними і громадянськими війнами, етнічними та релігійними чистками, що мали наслідком появу величезної кількості біженців і переміщених осіб.

Наприклад, утворенню незалежних держав Індії та Пакистану передувала кривава індусько-мусульманська різанина 1946-1947 рр., у результаті якої сотні тисяч мусульман змушені були втікати з Індії до Пакистану, і не менша кількість індусів та сикхів – з Пакистану до Індії. В 1950 р. кількість біженців-мусульман з Індії у Пакистан становила 6,5 млн. осіб, а кількість біженців-індусів та сикхів із Пакистану в Індію – 5,5 млн. осіб [24].

Етнічною чисткою супроводжувалося створення держави Ізраїль. Після першої арабо-ізраїльської війни 1948-1949 рр. біженцями стали близько 900 тис. палестинських арабів, а натомість на їхнє місце вїхали понад 820 тис. євреїв із різних країн [25].

З огляду на те що за післявоєнний час кількість біженців меншою не ставала, у структурі ООН було утворено дві організації, які займалися справами біженців та вирішенням їхньої долі. Перша організація – це Близькосхідне агентство ООН для допомоги палестинським біженцям та організації робіт (скорочено БАПОР, або англійською UNRWA). БАПОР була утворена 8 грудня 1949 р. Тепер в її штаті працюють 26 тис. співробітників, бюджет БАПОР, наприклад у 2006 р., склав 1,3 млрд. доларів США [26]. Друга організація – це Управління Верховного комісара ООН зі справ біженців (скорочено УВКБ ООН, або англійською UNHCR). Статут УВКБ ООН було затверджено 14 грудня 1950 р., а сама організація почала діяти з 1 січня 1951 р. За роки своєї діяльності УВКБ ООН допомогла не менше як 50 млн. біженців у 116 країнах світу. В її штаті працюють понад 6300 співробітників [27]. Бюджет УВКБ ООН, наприклад у 2006 р. склав 1,1 млрд. доларів США, а в 2008 р. – 1,6 млрд. доларів США [28].

Захищати права біженців були покликані Конвенція 1951 р. та протокол 1967 р. про статус біженців, прийняті ООН і підписані станом на 2012 р. 164 державами світу [29]. Згідно з цими документами біженцям на територіях держав, де вони тимчасово перебували, гарантувалися основні громадянські права: на роботу, житло, освіту й доступ до правової системи. Проте, на жаль, у повному обсязі в жодній державі не були реалізовані.

Якщо вести мову про 50-ті рр. ХХ ст., то після придушення повстання в Угорщині 1956 р. понад 200 тис. угорців втекли на Захід [30, с. 186]. На протязі розглядуваного періоду населення Східної Німеччини через Західний Берлін активно втікало до ФРН. У джерелі [30,

с. 207] відмічається, що кожного місяця зі Східної Німеччини до Західної втікало близько 30 тис. осіб, а у зворотному напрямку – тільки 1,5 тис. осіб. Загалом вважається, що впродовж 1949-1961 рр. до Західної Німеччини втекло близько 3 млн. німців зі Східної Німеччини [31, с. 11]; це стало причиною побудови в серпні 1961 р. Берлінського муру. В Алжирі під час війни за незалежність 1954-1962 рр. не тільки сотні тисяч алжирців загинули (за різними оцінками 1-1,5 млн. осіб), але й 1 млн. стали біженцями, переважно в сусідніх Марокко й Тунісі, та ще 2 млн. – в'язнями концтаборів [32, с. 195]. Після перемоги національно-визвольного руху з Алжиру до Франції втекло понад 1 млн. французів (так званих «чорноногих») [33, с. 679] та ще 300 тис. арабів-алжирців (так звані «харкі»), які співпрацювали з колоніальним режимом, що в результаті збільшило арабську громаду у Франції станом на 1962 р. до 670 тис. осіб [34].

У 1960-і рр. в результаті програшу арабами 6-денної війни 1967 р. з Ізраїлем біженцями стали близько 100 тис. єгиптян та сирійців, а до 900-тисячної армії палестинських біженців, які втекли з рідних домівок у 1948 р., додалося ще понад 300 тис. нових біженців-палестинців [35, с. 48, 73]. Це збільшило, з урахуванням народжуваності, кількість біженців-палестинців до 1,5 млн. осіб на середину 1968 р. [32, с. 295], а з 300 тис. біженців 1967 р. 120 тис. склали ті, хто вже втік у 1948 р. [36] – тобто вони виявилися «двічі біженцями». Згідно з [37], після вторгнення військ Організації Варшавського договору до Чехословаччини у 1968 р. на Захід втекло понад 40 тис. громадян цієї країни.

1970-і рр. принесли нову хвилю біженців. Тут слід згадати про 10 млн. біженців із Бангладеш до Індії в 1971 р., під час війни за незалежність цієї країни, та понад 3 млн. біженців з Індокитаю у 1975 р., з яких 1,3 млн. втекло до США [17]. Після перемоги ісламської революції в Ірані (1978-1979 рр.) з цієї країни втекло від 750 тис. до 1 млн. осіб, причому 600 тис. – до сусідньої Туреччини, а 200 тис. – у США (переважно в Каліфорнію) [38].

Під час війни 1979-1989 рр. в Афганістані з країни втекло понад 6 млн. осіб [17], а ірано-іракська війна 1980-1988 рр. призвела до втечі понад 1,4 млн. громадян Іраку в Іран [38].

Розпад Югославії виявився справжньою трагедією для її громадян. Кількість сербів-біженців із Хорватії у 1993-1995 рр. становила 481 тис. осіб [39]. З Боснії та Герцеговини, населення якої напередодні війни становило 4,3 млн. осіб, в інші країни Європи втекли 900 тис. осіб, внутрішніми біженцями стали ще 1,3 млн. осіб [40]. Війна в Косово, яка супроводжувалася взаємними етнічними

чистками, спочатку призвела до появи 840 тис. біженців-албанців [33, с. 738], до яких додалося 200 тис. біженців сербів [17].

Величезною кількістю біженців, переміщених осіб і тих, хто під впливом різних обставин змушений був покинути рідну домівку, супроводжувався розпад Радянського Союзу. Згідно з джерелом [17], таких громадян колишнього СРСР нараховувалося близько 9 млн. осіб.

1960 рік не дарма вважається роком Африки, оскільки тоді десятки африканських колоній одержали державну незалежність. Проте для багатьох із них тягар незалежності виявився заважким, і Африканський континент чим далі, тим більше перетворювався в зону громадянських воєн та етнічних конфліктів, у результаті чого до 1 млн. біженців із Алжиру почали додаватися нові мільйони.

На Африканському Розі війна між Ефіопією та Сомалі у 1977-1978 рр. призвела до появи 600 тис. біженців [30, с. 389], війна за незалежність Еритреї, яка велася 30 років (1961-1991 рр.), коштувала понад 150 тис. людських життів та 400 тис. біженців [41]. У сусідньому Судані перша громадянська війна (1955-1972 рр.) забрала життя 500 тис. осіб і призвела до появи близько 300 тис. біженців [42], а в результаті другої громадянської війни (1983-2005 рр.) до 2001 р. загинуло 2 млн. осіб і 4 млн. стали біженцями [43].

Ще гіршою була ситуація у Тропічній Африці. Якщо під час війни за незалежність в Анголі (1961-1974 рр.) в сусідній Заїр втекло близько 300 тис. біженців із цієї країни [44], то на момент завершення громадянської війни в Анголі, яка тривала 27 років (1975-2002 рр.), кількість біженців та переміщених осіб становила 4 млн. – третину населення країни [45]. В сусідньому Мозамбіку кількість біженців під час війни 1964-1974 рр. за незалежність була зовсім незначною, зате наслідком громадянської війни 1975-1992 рр. стала поява 250 тис. біженців із Мозамбіку в сусідніх країнах, понад 1 млн. переміщених осіб усередині країни; ще 2,5 млн. осіб виявилися на грані голодної смерті [46]. Справжньою трагедією став геноцид 1994 р. в Руанді, де за різними даними за 100 днів загинуло від 500 тис. до 1,03 млн. осіб [47], а до 480 тис. біженців із Руанди наприкінці 1980-х рр. у сусідніх країнах [47] додалося ще 2 млн. нових біженців [48].

Все це дало підставу говорити про Африку як про континент, більшість держав якого не відбулися. Дійсно, наприкінці ХХ ст. на Африку припадало 50% світового контингенту біженців (від 7 до 10 млн. осіб) та понад 60% переміщених осіб (близько 20 млн.) [49]. Якщо вести мову про щорічну кількість біженців та переміщених осіб, то за період 1950-1999 рр. своєрідним

«рекордсменом» виявився 1997 рік. Тоді було зафіксовано 50 млн. біженців та переміщених осіб [50].

Щодо статистики числа біженців. Вона не може бути абсолютно точною з двох причин. По-перше, досить важко фіксувати число реальних біженців, оскільки до них часто приєднуються нелегальні мігранти, котрі мігрують у більш розвинені країни з метою покращення якості

свого життя. По-друге, інформація про біженців часто надходить не з усіх країн світу, де вони перебувають. Так, наприклад, у 2004 р. інформацію про біженців надали 30 держав, а в 2010 р. – 65 держав світу [51]. Проте на основі аналізу джерел [17], [19], [52]-[55], [78] вимальовується наступна динаміка чисельності біженців у світі в окремі роки ХХІ ст. (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка чисельності біженців упродовж 2000-2013 рр.

Рік	2000	2002	2006	2011	2012	2013
Чисельність біженців (відповідальність УВКБ ООН), млн. осіб	11,7	12	10,6	10,55	10,5	11,7
Чисельність біженців (відповідальність БАПОР), млн. осіб	3,74	3,9	4,3	4,82	4,9	5
Загальна чисельність біженців, млн. осіб	15,44	15,9	14,9	15,37	15,4	16,7

Наведені вище цифри суттєво збільшаться, якщо до числа біженців додати осіб, переміщених усередині країни внаслідок воєнних дій (так званих внутрішніх біженців), та шукачів притулку з цих самих причин. Динаміка

загальної чисельності на основі джерел [17], [55], [57]-[59], [79] постраждалих від збройного насильства впродовж 2000-2013 рр. виглядає так (табл. 2).

Таблиця 2

Загальна чисельність постраждалих від збройного насильства (2000-2013 рр.)

Рік	2000	2005	2009	2012	2013
Загальна чисельність постраждалих, млн. осіб	22,3 без даних по БАПОР	20,8 без даних по БАПОР	43,3	45,2	51,2
Зокрема:					
Біженців, млн. осіб	11,7	8,4	15,2	15,4	16,7
Внутрішніх біженців, млн. осіб	4,1	6,6	27,1	28,8	33,3
Шукачів притулку, млн. осіб	1,2	0,774	0,983	0,937	1,2

Збільшення кількості постраждалих від збройного насильства у 2012 р. порівняно з 2000 р. пояснюється не тільки врахуванням числа палестинських біженців (статистика БАПОР), але й різким збільшенням (у кілька разів) кількості внутрішніх біженців. Це пов'язано з покращенням статистики їхнього обліку. Наприклад, уряд Колумбії, де громадянська війна продовжується з 1948 р., підвищив оцінку числа внутрішніх біженців з

240 тис. у 2000 р. до 2 млн. осіб у 2005 р. – майже в 10 разів [60]. Для порівняння, у 2011 р. кількість внутрішніх біженців у Колумбії становила вже 3,8 млн. осіб [56].

Динаміку кількості постраждалих від збройного насильства та біженців УВКБ ООН за континентами та регіонами земної кулі, складену нами на основі джерел [52], [57], [61], наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Динаміка чисельності постраждалих і біженців за континентами та регіонами (2002-2013 рр.)

Рік	Категорія	Загальна кількість	Африка	Азія	Європа	Латинська Америка та Карибський басейн	Північна Америка	Океанія
2002	Постраждалі від збройного насильства	20 млн.	4,2 млн.	8,8 млн.	4,8 млн.	765.400	1,1 млн.	81.300
2005	Постраждалі від збройного насильства	20,8 млн.	5,2 млн.	8,6 млн.	3,67 млн.	2,5 млн.	717.800	82.500
2013	Біженці (з урахуванням БАПОР)	15,7 млн.	2,9 млн.	10,4 млн.	1,5 млн.	0,4 млн.	0,4 млн.	≈ 0

Виникає питання: біженці з яких країн є найчисельнішими в світі? Інформація на основі джерел [57], [62]-[64], [80] з цього приводу за

2005, 2010-2013 рр. за чотирма найчисельнішими групами біженців наводиться нижче (табл. 4).

Таблиця 4

Інформація про найчисельніші групи біженців

Рік	Назва країни	Кількість	Назва країни	Кількість	Назва країни	Кількість	Назва країни	Кількість
2005	Афганістан	1.908.100	Судан	693.000	Бурунді	438.700	Демократична Республіка Конго	430.600
2010	Афганістан	3.054.700	Ірак	1.683.500	Сомалі	770.200	Демократична Республіка Конго	476.700
2011	Афганістан	2.664.436	Ірак	1.428.308	Сомалі	1.077.048	Судан	500.014
2012	Афганістан	2.585.600	Сомалі	1.136.100	Ірак	746.400	Сирія	728.500
2013	Афганістан	2.556.556	Сирія	2.457.278	Сомалі	1.121.738	Судан	636.405

Слід додати, що у вищенаведеній таблиці зафіксовано тільки зареєстрованих біженців. Якщо врахувати ще й незареєстрованих біженців, то вищенаведені показники за окремими країнами зростуть, як мінімум, удвічі. Стосовно палестинських біженців, відповідну статистику було наведено нами вище. Додамо, що станом на січень 2013 р., за палестинськими даними, нараховувалося 5,3 млн. палестинських біженців, причому самі палестинці оцінюють кількість вигнаних у 1948 р. цифрою 957 тис. осіб [65].

Якщо вести мову про країни, які приймали біженців, то, наприклад, станом на 2013 р., згідно з [81], найбільше біженців прийняли: Пакистан – 1.616.500 осіб, Іран – 857.400, Ліван – 856.500, Йорданія – 641.900 і т. д. Загалом у 2013 р. в світі нараховувалося 68 держав, на території кожної з яких перебувало понад 50 тис. біженців [66].

Додамо, що з багатьох неблагополучних країн, де десятками років точиться війна, біженці буквально розбігаються по інших країнах світу. Так, наприклад, якщо в 2004 р. біженці з Афганістану були зафіксовані у 78 країнах світу [67], то в 2012 р. – у 82 країнах [68]. У 2006 р.

34.200 біженців з Іраку попросили притулку в 70-ти країнах світу [69]. В 2009 р. 34 країни зафіксували в себе біженців із Сомалі [70].

Проте чим далі, тим з меншою охотою розвинені країни приймають у себе біженців із неблагополучних країн, і весь тягар, пов'язаний із прийомом та утриманням біженців, лягає на країни, що розвиваються, та на бідні країни світу. Відомо [64], що якщо в 2002 р. 70% біженців приймали країни, що розвиваються, а 30% – розвинені країни, то через 10 років – у 2012 р. – ця пропорція становила 81% : 19%, а у 2013 р. – 86% : 14% [80]. О. Щербакова додає [61], що у 2013 р. 87,2% з 13,7 млн. біженців проживало в країнах, що розвиваються, зокрема 12,7% – у бідних державах, і тільки 14,8% – у розвинених країнах. Що це означає на практиці, впливає з наступних прикладів. Утримання афганських біженців на своїй території упродовж 1980-2006 рр. обійшлося державній скарбниці Ірану у 8 млрд. доларів США [71]. Пакистан за 30 років (1982-2012 рр.) на утримання біженців із Афганістану витратив 200 млрд. доларів. Допомога міжнародних організацій у цих випадках або недостатня, або мізерна. Наприклад, Туреччина з березня 2011 р. й до кінця жовтня 2013 р. на утримання сирійських біженців витратила 2 млрд. доларів, проте тільки 135 млн. доларів із цієї суми надійшли від міжнародних організацій. Решту грошей довелося доплачувати з турецької скарбниці [73].

Аналогічним чином, вже в 2014 р., ООН виділила на потреби сирійських біженців 850 млн. доларів, тимчасом як на їх облаштування тільки в Йорданії потрібно 1,8 млрд. доларів [74]. І цю різницю доведеться покривати з державного бюджету. Ще один промовистий приклад. Станом на середину 2011 р. на один долар ВВП в Пакистані припадало 710 біженців, у Демократичній Республіці Конго (колишній Заір) – 475, а в Кенії – 247 біженців. В той же час у Німеччині на 1 долар ВВП припадало всього 17 біженців [75]. Іншими словами, утримування біженців на своїй території є набагато важчим матеріальним навантаженням для країн, що розвиваються, аніж для розвинених країн.

Цікавим є запитання: а де переважно осідають біженці із країн, які стали зоною бойових дій? Наприклад, у 2011 р. за даними ООН 80% біженців осідали в сусідніх державах [76]. Проте у джерелі [77] стверджується, що станом на той же 2011 р. у сусідніх країнах регіону осідало від 75% до 93% біженців. За нашими оцінками число біженців, які осідають у сусідніх країнах, перевищує 90% від їхньої загальної кількості. З цією метою слід проаналізувати найчисельніші групи біженців: палестинських біженців, біженців із Афганістану, Сирії, Сомалі, Іраку та інших країн світу, що буде зроблено в наступній публікації.

1. XX век – самый кровавый в истории человечества. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://historic.ru/news/item/f00/s11/n0001180/index.shtml>.
2. Лавер О. Г. Війни та народонаселення країн світу в XX столітті. Статистичне дослідження. Наукова монографія / О. Г. Лавер. – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2002. – 304 с.
3. Текущие войны и конфликты XXI века. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.warconflict.ru/rus/novwars/?action=shwprd&id=972>.
4. Новостивойн и конфликтов. Международные кризисы. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.warconflict.ru/rus/catalog/?action=assortment&id=121>.
5. Беженцы // Материал из Википедии. – свободной энциклопедии.
6. Мухаджирство в Османской империи // Материал из Википедии. – свободной энциклопедии.
7. Косачевич М. Біженці з Галичини / М. Косачевич // Персонал Плюс. – 2011. – 17-23 серпня, № 33 (438). [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.personal-plus.net/438/8292.html>.
8. Холмщина // Энциклопедія українознавства. – Т. 10. – Львів: Перевидання в Україні, 2000. – С. 3615-3620.
9. Гражданская война и военная интервенция в СССР: Энциклопедия. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – 704 с.
10. Даниленко О. Роль українського громадянського комітету в соціальній адаптації емігрантів / О. Даниленко // Проблеми історії України: Факти, судження, пошуки. Міжвідомчий збірник наукових праць. – Вип. 9. – Інститут історії України НАН України, 2003. – С. 278-294.
11. Кямуран Гюрюн. Армянское досье / Гюрюн Кямуран. – Баку: Язычы, 1993 – 187 с. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://ebooks.preslib.az/pdfbooks/rubooks/armdosye.pdf>
12. Новейшая история стран Европы и Америки. – Часть 1: 1900-1945. – М.: Гуманитарный центр ВЛАДОС, 2003. – 463 с.
13. Шталь А. Локальные войны 1920-1930-х годов / А. Шталь. – СПб.-М.: TERRA FANTASTICA, 2003. – 542 с.
14. Курды в Турции в новейшее время. Часть III. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.kurdistan.ru>.

15. Greeks in Turkey // From Wikipedia, the free encyclopedia.
16. Гражданская война в Испании // Материал из Википедии. – свободной энциклопедии.
17. Моргун Ю. Беженцы – глобальная проблема XXI века / Ю. Моргун // Белорусский журнал международного права и международных отношений. – 2001. – № 2. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://evolution.info/content/view/431/52/>.
18. Хамакер М. Зачистка истории / Мария Хамакер // Литературная газета. – 2006. – № 37 (13-19 июня). – С. 1-2.
19. Сатановский Е. Я. Замкнутый круг «миротворческой дипломатии» / Е. Я. Сатановский. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.iimes.ru/rus/stat/2008/08-05-08c.htm>.
20. Земсков В. Н. К вопросу о судьбе советских репатриантов в СССР (1944-1955) / В. Н. Земсков. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.politpros.com/journal/read/?ID=141&journal=68>.
21. Пыхалов И. «Умылись кровью?» / И. Пыхалов, Л. Лопуховский и др. – М.: Яуза, Эксмо, 2012. – 512 с.
22. Трощинський В. П. Українці в світі / В. П. Трощинський, А. А. Шевченко. – К.: Видавничий дім альтернативи, 1999. – 352 с.
23. Гоминьдан // Материал из Википедии. – свободной энциклопедии.
24. Проблема афганских беженцев в Пакистане. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.studsell.com/view/129063/>.
25. Остапенко Э. Еще пара слов о палестинском Лохотроне / Э. Остапенко. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://lussien.livejournal.com/65022.html>.
26. Ближневосточное агентство ООН для помощи палестинским беженцам и организации работ // Материал из Википедии. – свободной энциклопедии.
27. Управление Верховного комиссара ООН по делам беженцев // Материал из Википедии. – свободной энциклопедии.
28. Звернення Гуттіріша на щорічному відкритті Виконавчого комітету УВКБ ООН на захист бідних та переміщених осіб. [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://md.unhcr.org/ua/index.php?option=com_content&view=article&id=160.
29. Поневіряння вимушених переселенців // Європійськ. – 2012. – 16 жовтня.
30. Лавренов С. Советский Союз в локальных войнах и конфликтах / С. Лавренов, И. Попов. – М.: Изд-во Астрель, 2005. – 778 с.
31. Павлов Н. В. Внешняя политика ГДР (1949-1990) / Н. В. Павлов // MGIMO.ru. – 2012. – Февраль. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.mgimo.ru/files/210929/ПАВЛОВ.pdf>.
32. Вооруженная борьба народов Африки за свободу и независимость. – М.: Наука, 1974. – 444 с.
33. Всемирная история войн. – Минск: ООО “Харвест”, 2005. – 768 с.
34. Лебедев С. От французского Алжира к алжирской Франции / С. Лебедев. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://rusk.ru/st.php?idar=103861>.
35. Арабо-израильские войны. – М.: Яуза, Эксмо, 2008. – 477 с.
36. Палестинские беженцы // Материал из ЕЖЕВИКИ // EJWIKI.org. – Академической Вики – энциклопедии по еврейским и израильским темам.
37. Международная организация по миграции. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://voluntary.ru/dictionary1949/word/>.
38. Иранские беженцы в странах СНГ. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.kazedu.kz/referat/197134>.
39. Война в Хорватии // Материал из Википедии. – свободной энциклопедии.
40. Боснийская война // Материал из Википедии. – свободной энциклопедии.
41. Война за независимость Эритреи // Материал из Википедии. – свободной энциклопедии.
42. Первая гражданская война в Судане. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1595070>.
43. Вторая гражданская война в Судане // Материал из Википедии. – свободной энциклопедии.
44. Ангола. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://enc-dic.com/colier/Angola-446.html>.
45. В Анголе завершилась 27-летняя война. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://rus.delfi.lv/news/daily/abroad/v-angole-zavershilas-27-letnyaya-vojna.d?id=2957570>.
46. Что такое Мозамбик. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.onlinedics.ru/slovar/colier/m/>.
47. Геноцид в Руанде // Материал из Википедии. – свободной энциклопедии.
48. Геноцид в Руанде – одно из самых ужасных преступлений 20 века (6.05.2013). [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://fb.ru/article/61388/>.
49. Исследование социальной структуры африканских стран Тропического региона XX-XXI вв. [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://knowledge.allbest.ru/history/2c0b65635a3ad78b4d43a88421206c26_0.html/

50. Салиев А. Л. Восточный вектор внутренней политики Кыргызстана: Азиатско-Тихоокеанский регион и Ближний Восток (2011) / А. Л. Салиев. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://uchebnik-besplatno.com/uchebnik-mejdunarodnie-otnosheniya/kyrgyzsko-koreyskie-migratsionnyie.html>.
51. Mapping displaced people around the World. [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://education.nationalgeographic.com/education/maps/?ar_a=1.
52. Тодорович И. Беженцы в мире: 2002. Достижения и проблемы / И. Тодорович, Ю. Моргун // Белорусский журнал международного права и международных отношений. – 2003. – № 2. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://evolution.info/content/view/625/54/>.
53. Число беженцев в мире превышает 9 миллионов // Демоскоп Weekly. – 2005. – № 211-2012. – 29 августа, 11 сентября.
54. В мире все больше беженцев (19.06.2007). [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.undised.org.eg/index.php?2578589>.
55. Доклад УВКБ ООН: 80% беженцев в мире находятся в развивающихся странах (20.06.2011). [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.arspress.ru/projects/active/32398/33912/>.
56. Facts and Figures about Refugees. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.unhcr.org.uk/about-us/key-facts-and-figures.html>.
57. Тодорович И. Беженцы в мире / И. Тодорович, Ю. Моргун // Журнал международного права и международных отношений. – 2006. – № 4. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://evolution.info/content/view/1059/181>.
58. В мире растет число беженцев, заявили в ООН (15.06.2010). [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://rus.newsru.ua/world/15jun2010/refugee.html>.
59. Лаврентьева П. Число беженцев мира поставило рекорд – 45,2 млн. человек (19.06.2012) / П. Лаврентьева. [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://www.odnako.org/blogs/show_26329/.
60. Число беженцев в мире сокращается, а внутренне перемещенных лиц – растет (20.06.2005). [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://un.by/news/world/2005/20-06-05-05.html>.
61. Щербакова Е. Доля беженцев среди международных мигрантов снижается / Е. Щербакова // Демоскоп Weekly – 2013. – № 579-580. – 16-31 декабря.
62. Страны – источники беженцев 2010. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://iformatsiya.ru/mirovaya-statistika/847>.
63. Refugee needs and trends: a statistical snapshot. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.refugeecouncil.org.au/r/isub/2013-14-IntakeSub-stat-snapshot.pdf>.
64. Четыре секунды на беженца (19.06.2013). [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.gazeta.ru/social/2013/06/19/5386513.shtml>.
65. 5,3 млн. палестинцев – беженцы (23.03.2013). [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.islam-penza.ru/news/>.
66. Забастовка африканских нелегалов: массовые митинги прошли в Тель-Авиве и Эйлате (6.01.2014). [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://newsru.co.il/israel/05jan2014/nelegal_707.html.
67. Число беженцев в мире превышает 9 миллионов // Демоскоп Weekly. – 2005. – № 212-213. – 19 августа, 11 сентября.
68. UNHCR: Afghanistan the largest source of refugees worldwide (20.06.2013). [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.rawa.org/temp/runews/2013/06/20/>.
69. Международная защита и помощь беженцам. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.un.org/ru/humanitarian/assistance/refugees.html>.
70. UNHCR 2011: refugee statistics: full data. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2011/jun/20>.
71. Пастухов Е. Незванные гости / Е. Пастухов. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://continent.kz/2006/18/10.html>.
72. Burdened economy. Pakistan has spent \$200 on Afghan refugees (26.10.2013). [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://tribune.com.pk/story/622518/>.
73. Эрдоган: Турция потратила на сирийских беженцев \$2 млрд. (23.09.2013). [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.i-g-t.org/2013/09/23>.
74. Мохаммад Каземи. Права беженцев и международная ответственность (5.03.2014) / Каземи Мохаммад. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://inosmi.ru/world/20140305/218223872.html>.
75. Доклад УВКБ ООН: 80% беженцев в мире находятся в развивающихся странах [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.arspress.ru/projects/active/32398/33912/>.
76. В 2011 году ООН зафиксировала рекордное количество беженцев (18.06.2012). [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.dw.de/artide/0,,16033946,00.html>.

77. Anet Philips and Harriet Spinks. Boat arrivals in Australia since 1976 (29.01.2013). [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.aph.gov.au/About-Parliament/Parliamentary-Departments/Parliamentary-Library/pubs/BN/2012-2013/BoatArrivals>.
78. День беженцев: Сколько человек бегут из России и стран Центральной Азии (статистика). [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.fergananews.com/news/22326/>.
79. Число беженцев в мире впервые после Второй мировой войны превысило 50 млн. человек (20.06.2014). [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://vz.ru/news/2014/6/20/691998.html>.
80. Імоджен Фокус. ООН: біженців у світі – найбільше з часу другої світової // ББС – 2014. – 20 червня.
81. 20 июня отмечается всемирный день беженцев (20.06.2014). [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://irelandru.com/world-refugee-day/>.
82. Петрунин С. Бегущие от войны (10.10.2014) / С. Петрунин. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://topwar.ru/59740>.

РЕЗЮМЕ

БЕЖЕНЦЫ, ВЫНУЖДЕННЫЕ ПЕРЕСЕЛЕНЦЫ И НЕЛЕГАЛЬНЫЕ МИГРАНТЫ XX - НАЧАЛА XXI ВЕКОВ КАК ГЛОБАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА ЧЕЛОВЕЧЕСТВА

Лавер А. Г. (Ужгород)

В статье изучаются вопросы динамики численности беженцев, вынужденных переселенцев и нелегальных мигрантов на протяжении XX - начала XXI веков. Рассматривается динамика их численности по континентам земного шара и по отдельным странам.

Ключевые слова: Беженцы, вынужденные переселенцы, мигранты, динамика численности.

SUMMARY

REFUGEES, DISPLACED PERSONS AND ILLEGAL MIGRANTS (XX - EARLY XXI CENTURIES) AS GLOBAL PROBLEM OF MANKIND

O. Laver (Uzhhorod)

In this paper we study the dynamics of the number of refugees, internally displaced persons and illegal migrants over the XX - beginning XXI centuries. The dynamics of their population over the continents of the globe and for individual countries is under investigation.

Keywords: refugees, internally displaced persons, migrants, population dynamics.